

به نام یزدان پاک

سنجش و اندازه‌گیری

طلایی شدن را تجربه کنید...

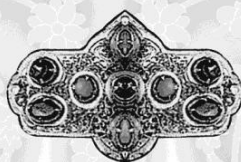
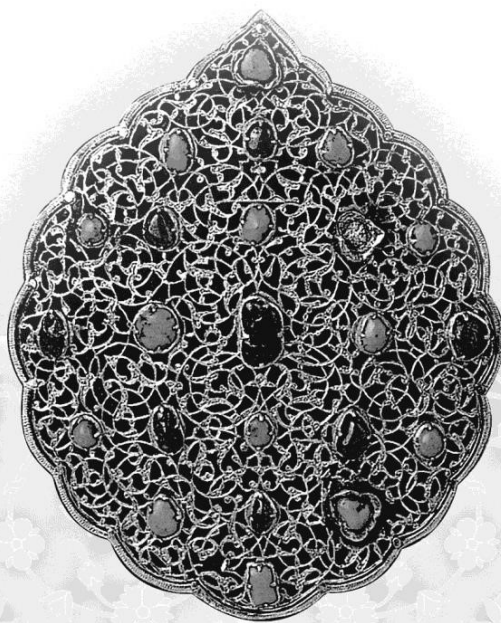
گروه طلایی Ψ کشور

سواره چون که به مقصد رسد پیاده شود

دانشجو در راه تحصیل سوارهای است که مقصد او نیل به نهایت و درک و دریافت مدارج علمی است، دکتری مقصود ما و شما در این زحمت سفر و بذل جوانی و استعداد و هنر است، ضربالمثل آغاز این اشاره از دیرباز برای تلاشگران در تمام عرصهها سرمشق بوده است، لذت و آمال و آرزوی انسان راهرو در رسیدن به مقصد واقعیت می‌یابد، زیبایی و طراوت و دریافتها و دانسته‌ها و اوج گیری و افزایش مدارج علمی و بر مقنن و فنون و جزء و کل رشته موردعلاقه و استعداد شما مسلم و مسلط شدن در مقصد نهایی به دست می‌آید، گامی چند همراه با ما ورود به مقصد را پراپتان میسر می‌سازد، با سال‌ها تجربه دانش و بینش علمی و فرهنگی که در مجموعه حاضر فراهم آمده است، موفقیت خود را تضمین نمایید و در مقصد پیاده شوید و یاریگر جامعه و جهان باشید

علیرضا محمدی

بهار ۹۹

فهرست مطالب

۵	■ مقدمه
۶	■ پیشگفتار
۷	■ فصل اول سنجش و اندازه‌گیری
۱۵	■ فصل دوم مقیاس اندازه‌گیری
۱۸	■ فصل سوم دسته‌بندی ارزشیابی‌های آموزشی
۲۸	■ فصل چهارم طرح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۳۴	■ فصل پنجم سنجش یادگیری به کمک آزمون‌ها
۴۶	■ فصل ششم سنجش عملکردی
۵۰	■ فصل هفتم سنجش با استفاده از کار پوشه
۵۴	■ فصل هشتم سنجش مشاهده‌ای و عاطفی
۵۸	■ فصل نهم اجرای نمره‌گذاری و تحلیل آزمون
۶۳	■ فصل دهم نظریه هنجارها و نیمرخ‌ها
۶۶	■ فصل یازدهم روایی آزمون
۷۰	■ فصل دوازدهم پایایی آزمون
۷۳	■ فصل سیزدهم ارزشیابی معلم

مقدمه

مؤسسه آموزش عالی آزاد نگاره با ۱۵ سال سابقه در زمینه برگزاری کلاس‌های کنکور روانشناسی و مشاوره تنها مرکز تخصصی آمادگی کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی و مشاوره در کشور است. این مؤسسه با بهره‌گیری از اساتید انحصاری و برتر در حوزه کنکور روانشناسی و رتبه‌های برتر سال‌های اخیر اقدام به گردآوری و تألیف جزوات و کتب کمک آموزشی در زمینه کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی و مشاوره کرده است.

تنوع و حجم زیاد منابع کنکور کارشناسی ارشد و دکتری همواره یکی از دغدغه‌های مهم دانشجویان و داوطلبان کنکور بوده است. از این رو، بر آن شدیم مجموعه‌ای کامل از جزوات آموزشی را گردآوری کنیم که برگرفته از مطالب مهم و نکات کلیدی منابع اصلی کنکور باشند. این مجموعه براساس آخرین تغییرات منابع کنکور دکتری روانشناسی بوده و با پوشش‌دهی مطالب از تمام منابع اصلی، مطالب را به صورت منسجم و طبقه‌بندی‌شده در اختیار داوطلبان قرار می‌دهد که علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه به داوطلبان کمک می‌کند به صورت برنامه‌ریزی‌شده و هدفمند پیش بروند که این امر مانع از سردرگمی آن‌ها در منابع مختلف می‌شود.

این مجموعه علاوه بر جزوات آموزشی شامل کتاب‌های تست تألیفی برای هر درس، کتاب تست کنکور دکتری سال‌های اخیر و فلش کارت‌های آموزشی است که در یادآوری و مرور مطالب کمک شایانی به داوطلبان می‌کند. این مجموعه به صورتی گردآوری شده که علاوه بر داوطلبان کنکور دکتری روانشناسی، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی نیز می‌توانند برای امتحانات کلاسی خود از آن استفاده کنند؛ همچنین داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد نیز می‌توانند از جزوات دروسی که در کنکور کارشناسی ارشد و دکتری مشترک است بهره ببرند.

این مجموعه براساس سرفصل‌های اصلی هر درس تدوین شده و بیش از ۸۰ درصد مطالب مهم و کلیدی هر درس را پوشش می‌دهد که داوطلبان را از مطالعه سایر کتب بی‌نیاز می‌کند.

مهم‌ترین تفاوت این جزوات با سایر کتب کمک آموزشی و خصوصیات برجسته آن‌ها عبارتند از:

۱. گردآوری و تألیف جزوات توسط اساتید انحصاری مؤسسه
۲. مباحث منسجم و طبقه‌بندی‌شده مطابق با سرفصل‌های منابع اصلی
۳. ارائه مطالب مطابق با آخرین تغییرات کنکور دکتری
۴. ارائه جزوات آموزشی، تست‌های تألیفی، تست‌های کنکور سال‌های اخیر و فلش کارت‌های آموزشی در یک مجموعه

آسیب‌شناسی روانی که به روانشناسی مرضی و روانشناسی ناپهنجاری نیز معروف است شاخه‌ای از روانشناسی است که به بررسی اختلالات روانی، معیارهای تشخیصی، تبیین و سبب‌شناسی، نظریه‌های مرتبط با اختلالات و رویکردهای درمانی می‌پردازد. درس آسیب‌شناسی روانی در گرایش‌های مختلف روانشناسی همواره یکی از دروس مهم محسوب می‌شود که دانشجویان و داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی همواره با آن سروکار دارند. درس آسیب‌شناسی روانی از ابتدا در کنکور مقطع دکتری روانشناسی به عنوان یکی از دروس تخصصی وجود داشته است و سؤالات این درس از منابع مختلفی طرح شده است از جمله کتاب خلاصه روانپزشکی کاپلان ترجمه رضایی، آسیب‌شناسی روانی هالچین ترجمه سیدمحمدی، آسیب‌شناسی روانی بارلو ترجمه فیروزبخت، آسیب‌شناسی روانی دکتر گنجی، روانشناسی مرضی کودک دادستان، روانشناسی بالینی کودک دکتر منصور، روانشناسی مرضی کودک ساراسون، آسیب‌شناسی روانی سلینگمن ترجمه سیدمحمدی، آسیب‌شناسی روانی باچر ترجمه سیدمحمدی و آسیب‌شناسی روانی دیویسون ترجمه دکتر دهستانی. یکی از دغدغه‌های مهم داوطلبان در این درس تعدد و پراکندگی منابعی است که در سال‌های اخیر مورد توجه طراحان سؤال بوده است و امکان مطالعه همه آنها در مدت زمانی کوتاه وجود ندارد. با وجود اینکه برخی مطالب آسیب‌شناسی روانی در منابع مختلف مشترک است، اما برخی مطالب تنها در برخی کتب منبع این درس آمده است؛ از این رو برای کسب یک رتبه مطلوب نمیتوان تنها به یک یا دو منبع از این درس اکتفا کرد؛ در نتیجه بر آن شدیم با همکاری اساتید انحصاری مؤسسه و گروهی از رتبه‌های برتر کنکور سالهای اخیر یک جزوه آموزشی جامع در این درس گردآوری کنیم، به طوریکه داوطلبان تمام مطالب مهم و نکات کلیدی این درس را در یک کتاب واحد در اختیار داشته باشند که آنها را از مطالعه منابع مختلف این درس بی‌نیاز می‌کند.

کتاب حاضر به منظور آماده‌سازی داوطلبان جهت شرکت در آزمون‌های کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی تألیف و گردآوری شده است که مطالب مهم و نکات کلیدی را از منابع اصلی درس آسیب‌شناسی روانی در کنکور کارشناسی ارشد و دکتری روانشناسی پوشش می‌دهد. مطالب مهم و پرتکرار که در کنکور سال‌های اخیر مورد توجه طراحان سؤالات کنکور بوده است به صورت منسجم و طبقه‌بندی شده و مطابق با سرفصل‌های منابع اصلی در این جزوه آموزشی گردآوری شده است که با پوشش‌دهی بیش از ۸۰

درصد از مطالب مهم منابع اصلی مانع از سردرگمی داوطلبان در منابع حجیم و متعدد شده و آنها را از مطالعه سایر کتب کمک آموزشی و منابع اصلی بی‌نیاز می‌کند. علاوه بر داوطلبان کنکور دکتری، داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد و نیز دانشجویان روانشناسی در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری نیز می‌توانند برای امتحانات کلاسی خود از کتاب حاضر بهره ببرند.

فصل اول

سنجش و اندازه‌گیری

اندازه‌گیری

اندازه‌گیری عبارت است از فرایندی که تعیین می‌کند یک شخص یا یک شی تا چه میزان از یک ویژگی برخوردار است. اندازه‌گیری از کاربری ابزارهای پیشرفته و پیچیده الکترونیکی تا امتحانات مداد، کاغذی کتبی، مقیاس‌های درجه‌بندی و فهرست‌های واریسی را شامل می‌شود.

شیوه نسبت دادن یک عدد (که معمولاً به آن نمره گفته می‌شود) به یک صفت یا ویژگی معین یک شخص به گونه‌ای که آن عدد درجه‌ای از آن صفت یا ویژگی را که آن شخص از آن برخوردار است، نشان دهد.

ناتالی (۱۹۷۸) در تعریفی که از اندازه‌گیری به دست داده بر کاربرد قواعد (Rules) تأکید کرده است: «اندازه‌گیری دربرگیرنده قواعدی است برای نسبت دادن اعداد به اشیا (یا افراد) به گونه‌ای که صفاتی از آن‌ها را به صورت کمیت نشان دهد». در تعریف فوق سه خصیصه اساسی فرایند اندازه‌گیری بیان شده است که وجود هر کدام از آن‌ها شرط کافی در تعریف اندازه‌گیری محسوب می‌شود.

هر چند (ریشه) روان‌سنجی یا سنجش و اندازه‌گیری را می‌توان در دوران باستان جستجو کرد؛ اما رشد و توسعه آن و جنبه علمی پیدا کردن آن در قرن نوزدهم و از زمان جدایی روان‌شناسی از فلسفه صورت گرفته می‌توان گفت سنجش و اندازه‌گیری یا علم روان‌سنجی تحت تأثیر سه عامل عمده در قرن ۱۹ پا به عرصه وجود گذاشته است.

این سه عامل عبارت‌اند از: پیدایش روان‌شناسی تجربی یا آزمایشی، مطالعه تفاوت‌های فردی و مطالعه عقب‌ماندگی‌های ذهنی یا ظهور روان‌شناسی کودکان استثنایی.

مراحل اساسی اندازه‌گیری

- تشخیص و تعریف خصیصه مورد نظر
 - تعیین رشته عملیات لازم برای آشکارسازی و قابل درک کردن خصیصه.
 - کمی‌سازی خصیصه مورد مطالعه به صورت واحدهای درجه یا مقدار.
- باتوجه به اینکه صفات و ویژگی‌ها در این علوم کیفی است به جهت اندازه‌گیری آن‌ها و تبدیل به داده‌های کمی به ابزار اندازه‌گیری نیاز دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: آزمون، مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه.

تعریف سنجش:

سنجش یک اصطلاح کلی است و به صورت فرایندی تعریف می‌شود که برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز تصمیم‌گیری درباره دانش‌آموزان، برنامه‌های درسی و سیاست‌های آموزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ونگلینز (۱۹۹۳) در تعریف سنجش گفته است:

«سنجش به یک تحلیل جامع و چندوجهی از عملکرد گفته می‌شود». او همچنین در مقایسه سنجش و آزمون از قول کرانباخ نقل کرده است: «سنجش شامل استفاده از فنون مختلف است و تأکید زیادی بر مشاهده عملکرد دارد...».

سنجش نوعی تحلیل بالینی و پیش‌بینی عملکرد است، در حالی که آزمون یک وسیله اندازه‌گیری است.

وقتی که اندازه‌گیری صرفاً با استفاده از آزمون انجام می‌شود، آزمون صورت می‌پذیرد؛ اما زمانی که در اندازه‌گیری به جای آزمون یا علاوه بر آن وسایل آزمون مختلفی را به کار می‌برند، به آن سنجش می‌گویند. از جمله آن‌ها می‌توان به آزمون پرسش‌نامه، مقیاس درجه‌بندی، فهرست‌واریسی و... اشاره کرد؛ بنابراین سنجش نیز نوعی اندازه‌گیری است که مفهوم وسیع‌تری از آزمودن و اندازه‌گیری دارد. اصطلاح سنجش بیشتر در حوزه روان‌شناسی بالینی و آموزش و پرورش به کار می‌رود.

ارزشیابی:

ارزشیابی به معنی تعیین ارزش و داوری کردن است.

گی ۱۹۹۱: ارزشیابی به یک فرایند نظام‌دار برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته می‌شود به این منظور که تعیین کند آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی؟»

یکی از ویژگی‌های مهم ارزشیابی تعیین کیفیت است. تعریف کیفیت: (در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی) «کیفیت عبارت است از دانش، مهارت‌ها و توانایی‌هایی که از دانش‌آموزان پس از آموزش انتظار می‌رود».

مثال: تعیین کیفیت افراد در یک مسابقه مقاله‌نویسی یا مرور نوشته‌های دانش‌آموز و مرور نمره‌های وی علاوه بر ارزشیابی پیشرفت درسی دانش‌آموزان، ارزشیابی با موضوع‌های دیگری سروکار دارد.

مثال: عملکرد معلمان و مدیران، روش‌های آموزشی، برنامه‌های درسی دوره‌های آموزشی، مواد آموزشی، پروژه‌های آموزشی و سازمان‌های آموزشی.

یک ارزشیاب، ابتدا هدف‌های کلی برنامه درسی را مشخص می‌کند و سپس میزان تحقق آن‌ها را بررسی می‌کند.

اصطلاح ارزشیابی در معنای وسیع خود، عبارت است از عملی که با آن درباره یک واقعه، یک فرد یا یک شیء با توجه به یک معیار (یا چند معیار) قضاوت می‌شود. از طرف دیگر موضوع قضاوت و معیار ارزشیابی هرچه باشد در نفس عمل تغییر ایجاد می‌کند؛ بنابراین ارزشیابی حوزه بسیار گسترده‌ای دارد، اما در معیار محدود، آن نوع ارزشیابی که در جهت قضاوت ارزشی در مورد تحقیق یافتن یا نیافتن اهداف آموزشی به کار می‌رود، ارزشیابی آموزشی نامیده می‌شود.

ورتن و سندرز (۱۹۸۷) دو تن از صاحب‌نظران حوزه ارزشیابی آموزش گفته‌اند:

«در آموزش و پرورش، ارزشیابی به یک فعالیت رسمی گفته می‌شود که برای تعیین کیفیت، اثربخشی یا ارزش یک برنامه، فرآورده پروژه، فرایند، هدف یا برنامه درسی به اجرا در می‌آید».

سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل با هدف‌های آموزشی از پیش تعیین شده به منظور تصمیم‌گیری در مورد نتایج مطلوب فعالیت‌های آموزش معلم و یادگیری دانش‌آموزان.

تعریف آزمون:

اندازه‌گیری یک فرایند است، این فرایند نیاز به یک وسیله دارد که به آن آزمون می‌گویند. آزمون وسیله‌ای است برای اندازه‌گیری صفات فیزیکی (جسمی) و روانی، چون متخصصین اندازه‌گیری به ویژگی‌های روانی مورد نظر برای اندازه‌گیری دسترسی ندارند ناچار به اندازه‌گیری رفتارهایی که معرف ویژگی روانی است، می‌پردازند.

رفتار چون متنوع و فراوان است نمی‌توان به اندازه‌گیری همه آن‌ها دست یافت، بنابراین نمونه‌ای از رفتار مورد بررسی قرار می‌گیرد.

آزمون شامل مجموعه‌ای از سؤالات است که در اختیار فرد گذاشته می‌شود تا به آن جواب دهد.

آزمون وسیله یا روشی است نظام‌دار (یا نظام‌مند) برای اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار.

نیکتو: آزمون به عنوان یک ابزار با یک شیوه نظام‌دار مشاهده و توصیف ویژگی‌های دانش‌آموزان با یک مقیاس عددی یا یک طرح طبقه‌بندی را به کار می‌بندد تعریف می‌شود.

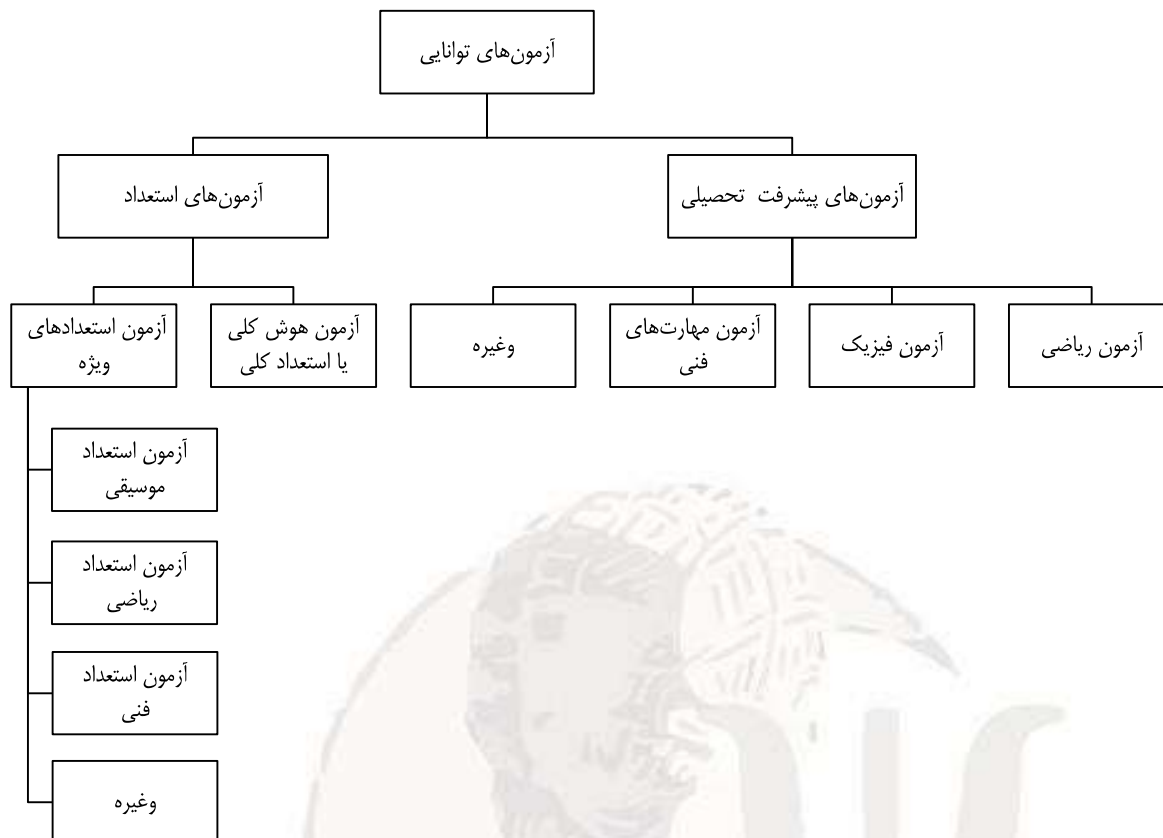
آزمون وسیله اندازه‌گیری در آموزش و پرورش و روان‌شناسی است و معمولاً شامل مجموعه‌ای سؤال می‌شود که در اختیار فرد گذاشته می‌شود تا به آن پاسخ دهد.

گیج و بر لاینر: آزمون یک روش نظام‌دار برای اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار فرد است برای اینکه بتوان آن رفتار را با توجه به معیار یا هنجار ارزشیابی کرد.

انواع آزمون‌ها

به طور کلی به دو دسته آزمون‌های توانایی و آزمون‌های عاطفی تقسیم می‌شوند.

هر یک از این آزمون‌ها دارای تقسیماتی است که به صورت نمودار نشان داده می‌شود.

آزمون‌های توانایی (ability) :

آموخته‌ها و مهارت‌ها و استعداد‌های افراد را می‌سنجد که دسته‌ای توانایی‌های شناختی (cognitive) و دسته‌ای دیگر توانایی‌های روانی - حرکتی (psschomotor) هستند. گروهی از آزمون‌ها هستند که آموخته‌ها، مهارت‌ها و استعداد‌های افراد را می‌سنجند. دسته‌ای از آن‌ها توانایی‌های شناختی و دسته‌ای دیگر توانایی‌های روانی حرکتی را اندازه می‌گیرند. آزمون‌های شناختی در زمینه‌های تحصیلی و فعالیت‌های فکری و ذهنی به کار می‌رود. آزمون‌های روانی و حرکتی غالباً، در موقعیت‌های صنعتی، نظامی و تربیت بدنی استفاده می‌شود.

آزمون‌های استعداد

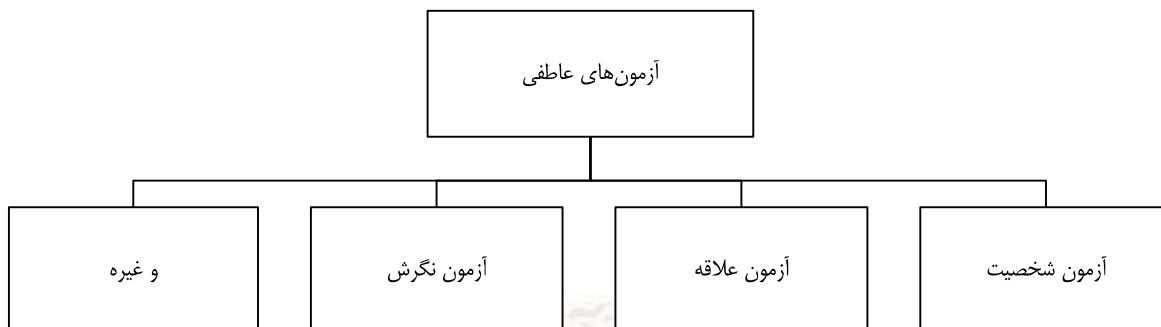
این دسته از آزمون‌های توانایی یا آمادگی فرد را برای انجام دادن کارهایی که در پیش دارد و همچنین ظرفیت او را برای یادگیری‌های مختلف می‌سنجد. به‌طور کلی این آزمون‌ها ناظر به آینده‌اند و برای پیش‌بینی موفقیت‌های آن فرد به کار می‌روند همانند آزمون‌های هوش کلی و استعداد‌های فرد. هدف آزمون‌های هوش اندازه‌گیری توانایی‌های عمومی و پیش‌بینی موقعیت‌های همه‌جانبه فرد است در حالی که آزمون استعداد ویژه، برای پیش‌بینی موقعیت در یک زمینه فکری و عملی مشخص به کار می‌رود.

آزمون پیشرفت تحصیلی

این آزمون‌ها دانش و مهارت‌هایی را که فرد تا لحظه اجرای آزمون کسب کرده است اندازه می‌گیرد و بر خلاف آزمون‌های استعداد ناظر به گذشته‌اند، یعنی برای تعیین آموخته‌های قبلی است. مثال: آزمون‌های ریاضی، فیزیک، مهارت‌های فنی.

آزمون‌های عاطفی

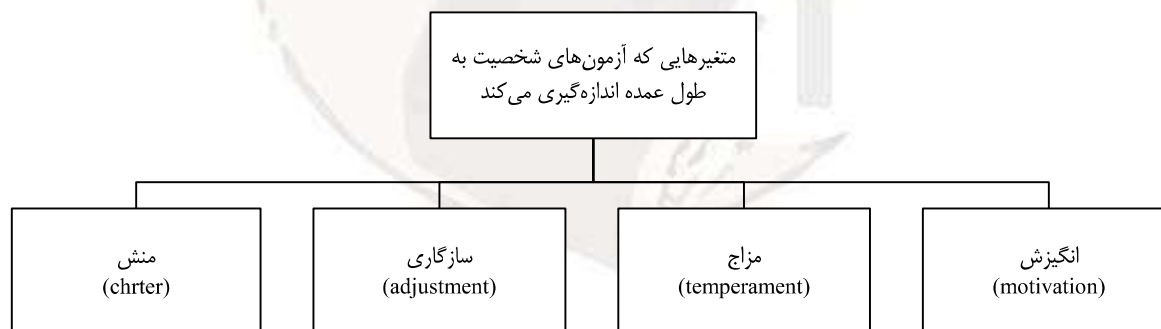
این آزمون‌ها ویژگی‌های عاطفی و شخصیتی افراد را می‌سنجند. آزمون‌های عاطفی وضع موجود آزمون‌شونده را در موقعیت‌های طبیعی می‌سنجند. دارای انواع زیادی هستند که مهم‌ترین آن‌ها شامل آزمون‌های شخصیت، آزمون‌های نگرش و آزمون‌های علاقه می‌شوند.

آزمون توانایی حداکثر عملکرد فرد را اندازه می‌گیرند. ولی آزمون‌های عاطفی وضع موجود آن را می‌سنجند. برای پیش‌بینی موقعیت‌های تحصیلی و شغلی به کار می‌روند، ولی آزمون‌های عاطفی در امر مشاوره و حل مسائل روانی تربیتی کاربرد دارند.

تعریف شخصیت

مجموعه رفتارهای فرد در موقعیت‌های اجتماعی شخصیت را تشکیل می‌دهند. بعضی از روان‌شناسان ویژگی‌های غیررفتاری مانند: هوش، پیشرفت، وضعیت فیزیکی و ظاهری را نیز جزء شخصیت به حساب می‌آورند. شخصیت را به صورت مجموعه رفتارهای فرد در موقعیت‌های اجتماعی می‌توان تعریف کرد که عده‌ای از روان‌شناسان علاوه بر رفتارهای آشکار ویژگی‌های غیررفتاری از جمله هوش، پیشرفت، کیفیت صدا، وضع ظاهر را به این تعریف اضافه می‌کنند.

ابزارهای اندازه‌گیری شخصیت به سه دسته عمده تقسیم می‌شوند:

- ۱- پرسشنامه‌های گزارش شخصیت: این ابزارها وسایلی هستند که در آن فرد نظر شخصی‌اش را نسبت به خود بیان می‌کند.
- ۲- پرسشنامه‌های جامعه‌سنجی: در این ابزارها افراد دیگر نظرشان را نسبت به فرد مورد نظر سنجش ابراز می‌دارند.
- ۳- فنون مشاهده‌ای: در این نوع رفتار فرد در یک موقعیت بخصوص زیر مشاهده قرار می‌گیرد.

علاقه و نگرش

این دو بخش از شخصیت که اهمیت زیادی در امور مشاوره شغلی و تربیتی دارد به دوست‌داشتن‌ها و دوست‌نداشتن‌های افراد اشاره می‌کند.

طبقه‌بندی آزمون‌ها از نظر محتوای ظاهری و ماهیت

این آزمون‌ها به دو دسته آزمون‌های کلامی (Verbal) (غیر عملی) و غیر کلامی (Non Verbal) (عملی) تقسیم می‌شوند.

۱. **الف) آزمون های کلامی:** در این آزمون ها سؤالات به صورت گفتاری یا نوشتاری مطرح می شوند و آزمودنی پاسخ خود را به صورت گفتار یا نوشتار ارائه می کند. آزمون های کلامی معمولاً وابسته به فرهنگ هستند، این آزمون ها به سه دسته تقسیم می شوند:

۱- **گفتاری- گفتاری:** سؤالات و پاسخ ها به صورت گفتار ارائه می شوند، مثل آزمون بینه و سیمون یا آزمون رنه زازو.

۲- **گفتاری- نوشتاری:** سؤالات به صورت گفتار مطرح و پاسخ های نیز به صورت نوشتار ارائه می شوند.

۳- **نوشتاری- نوشتاری:** سؤالات و پاسخ ها به صورت نوشتار ارائه می شوند.

در همه این آزمون ها زبان کلامی نقش اساسی دارد و کسانی که استعداد کلامی بالاتری دارند نمرات بهتری دریافت می کنند.

برخی افراد آزمون های گفتاری- نوشتاری و نوشتاری- نوشتاری را آزمون های مداد- کاغذی می نامند.

ب) آزمون های غیر کلامی: آزمون هایی هستند که در آن ها نقش زبان به حداقل ممکن کاهش می یابد، این آزمون که ممکن است از نوع عملکرد باشد پاسخ به آن ها غالباً مستلزم انجام فعالیتی از طرف آزمودنی است. در این آزمون ها استعداد های کلامی کمترین نقش را دارند و در عوض هوش عملی یا مکانیکی فعال می شود. آزمون های عملی اکثراً استعداد های ویژه را مورد سنجش قرار می دهند و بیشتر جزء آزمون های ناوابسته به فرهنگ (Free culture) هستند، از جمله آزمون های غیر کلامی می توان از آزمون هوش ناوابسته به فرهنگ لایتر، آزمون مکعب های چوبی کپس، آزمون قطعات چوبی و گلی، آزمون جعبه دکرولی نام برد. علاوه بر آزمون های کلامی، آزمون های دیگری وجود دارند که سؤالات آن ها برخی کلامی و برخی غیر کلامی هستند. از جمله این آزمون ها به مقیاس های وکسلر و استنفورد - بینه می توان اشاره کرد. این آزمون ها را به علت تنوع و گسترش حوزه های سنجش «آزمون های جامع» نیز می نامند.

دسته بندی آزمون ها با توجه به چگونگی تهیه آن ها

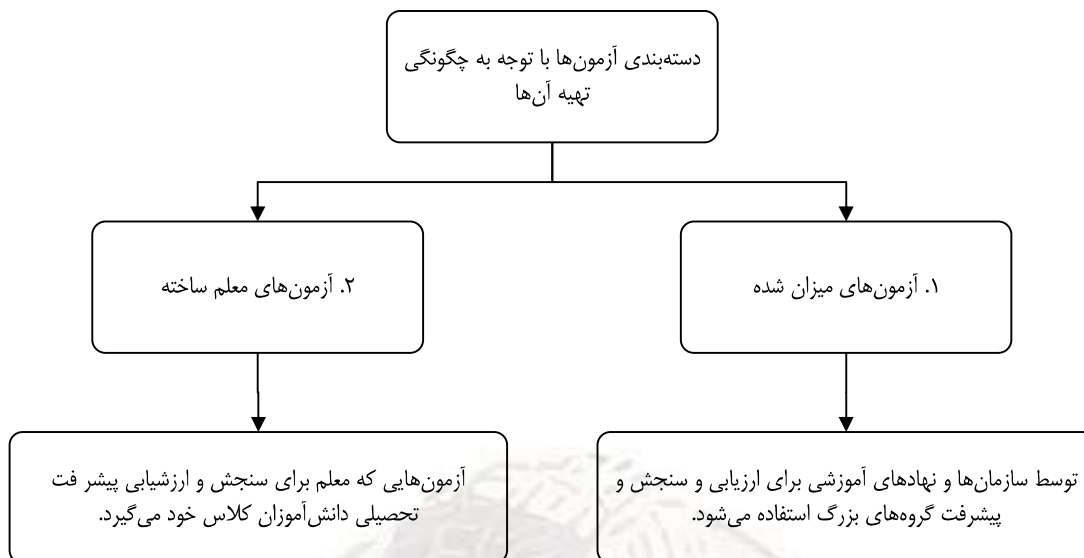
۱. آزمون های میزان شده یا استاندارد شده: در این نوع آزمون ها ملاک نسبی اندازه گیری مورد استفاده قرار می گیرد.
۲. آزمون های معلم ساخته: در این نوع آزمون ها معلمان برای سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در طول آموزش و یا پایان دوره، آن را به اجرا در می آورند و در آن ها ملاک مطلق اندازه گیری به کار می رود.

سه تفاوت آزمون های میزان شده با آزمون های معلم ساخته:

۱. تهیه آزمون های میزان شده در مقایسه با آزمون های معلم ساخته به زمان، تخصص و هزینه های بیشتری نیاز دارد.
۲. آزمون های میزان شده چون برای استفاده در مناطق مختلف و مقایسه دانش آموزان مناطق گوناگون با یکدیگر تهیه می شوند هدف های مختلف آموزشی مناطق مختلف را باید در آن ها منظور کرد. اما آزمون های معلم ساخته با توجه به محتوا و هدف های ویژه درس های مخصوص تهیه می شوند و برای میزان پیشرفت دانش آموزان مناطق مختلف خیلی مفید نیستند.
۳. اصطلاح آزمون های میزان شده به وجود داده های هنجاری اشاره می کند اما آزمون های معلم ساخته نیازی به هنجار و هنجاریابی ندارند.

استفاده از آزمون های میزان شده و معلم ساخته در تصمیم گیری های آموزشی:

۱. تصمیم آموزشی مربوط به کم و کیف جریان آموزش را باید بر مبنای آزمون های معلم ساخته گرفت، چون باعث بهبود جریان آموزش و بالا بردن سطح یادگیری دانش آموزان و دانشجویان است و همچنین تصمیمات مربوط به ارتقای دانش آموزان و دانشجویان نیز باید بر مبنای آزمون های معلم ساخته باشد.
۲. تصمیمات تشخیصی مربوط به به مشکلات یادگیرندگان و رفع نواقص یادگیری و آموزش را بر مبنای هر دو نوع آزمون می توان اتخاذ کرد.
۳. برای تصمیمات مربوط به جایابی یا پایه گزینی افراد از آزمون های میزان شده باید استفاده کرد.
۴. تصمیمات مربوط به راهنمایی و مشاوره دانش آموز چون مربوط به مقایسه های هنجاری است بنا بر این بهتر است از آزمون های میزان شده استفاده کرد.
۵. در مورد تصمیمات مربوط به برنامه ریزی درسی که به انتخاب برنامه از میان برنامه های مختلف منجر می شود و نیازمند مقایسه است از هر دو آزمون میزان شده و معلم ساخته می توان کمک گرفت.
۶. برای تصمیمات مربوط به ارزشیابی از میزان موفقیت مدارس مختلف نیز بهتر است از آزمون های میزان شده استفاده کرد.

موارد استفاده از آزمون‌های میزان شده و معلم ساخته

۱. تصمیمات آموزشی مبنی بر کم و کیف جریان آموزشی ← آزمون‌های معلم ساخته
۲. تصمیمات مربوط به ارتقای دانش‌آموزان و دانشجویان ← آزمون‌های معلم ساخته
۳. تصمیمات مربوط به مشاوره و راهنمایی ← آزمون‌های میزان شده
۴. تصمیمات بر مبنای مقایسه افراد و گروه‌ها ← آزمون‌های میزان شده
۵. تصمیمات مربوط به برنامه‌ریزی درسی ← آزمون‌های میزان شده
۶. تصمیمات در مورد ارزشیابی از میزان موفقیت مدارس مختلف ← آزمون‌های میزان شده

مقایسه اندازه‌گیری، آزمون، سنجش و ارزشیابی با یکدیگر:

ارزشیابی برای داوری درباره کیفیت موضوع است و ارزش اطلاعات به دست آمده را بررسی می‌کند که مستلزم تحلیل و تفسیر اطلاعات جمع‌آوری شده است. اطلاعات مورد نیاز ارزشیابی آموزشی که کمک اندازه‌گیری (آزمون) و سنجش جمع‌آوری می‌شود. البته سنجش یک فرایند مبتنی بر مشاهده عملکرد و شیرینی عملکرد است در حالی که آزمون یک وسیله اندازه‌گیری است.

اندازه‌گیری اعداد را در اختیار ما قرار می‌دهد و تنها یک توصیف کمی از رفتارها یا توانایی‌ها است.

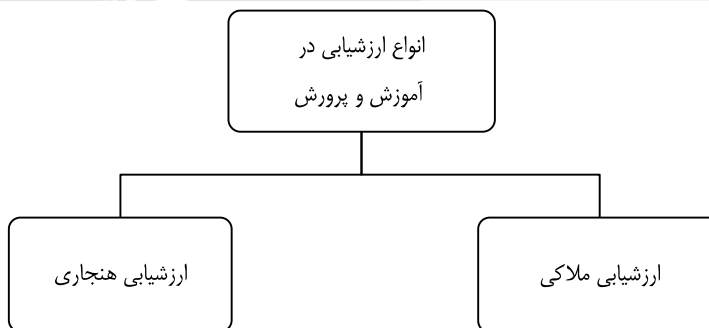
ارزشیابی قضاوت، علاقه و تفسیر انسان آن اعداد را به ارزشیابی بدل می‌کند و هم شامل توصیف کمی و هم شامل توصیف کیفی است.

ارزشیابی از اندازه‌گیری جامع‌تر است، ارزشیابی داوری درباره مطلوب بودن یا نبودن نتایج اندازه‌گیری ما است. ولی اندازه‌گیری پایه و اساس ارزشیابی درست را تشکیل می‌دهد.

تفاوت پژوهش آموزشی و ارزشیابی آموزشی

ارزشیابی آموزشی با ارزش سروکار دارد، درحالی که پژوهش آموزشی مانند سایر پژوهش‌ها خالی از ارزش است. چنان‌که قبلاً گفته شد، هدف اصلی هرگونه فعالیت ارزشیابی به ویژه ارزشیابی آموزشی تعیین قدر و ارزش پدیده مورد ارزشیابی است تا اینکه به افراد علاقه‌مند و مسئول کمک کنند تا درباره آن پدیده تصمیم‌های درستی اتخاذ نمایند. در مقابل، پژوهشگران به دنبال حقایق علمی هستند و هیچ‌گونه قدر و ارزش مثبت یا منفی برای حقایق به دست آورده خود قائل نمی‌شوند.

در پژوهش آموزشی، مانند هر نوع پژوهش دیگری، تعمیم‌پذیری نتایج پژوهشی از اهمیت خاصی برخوردار است؛ بنابراین، در فعالیت پژوهشی کوشش فراوان به عمل می‌آید تا یافته‌ها به موارد دیگر تعمیم یابند. در مقابل ارزشیابی آموزشی بر یک پدیده آموزشی ویژه متمرکز است و تعمیم‌پذیری در آن نقش ندارد.

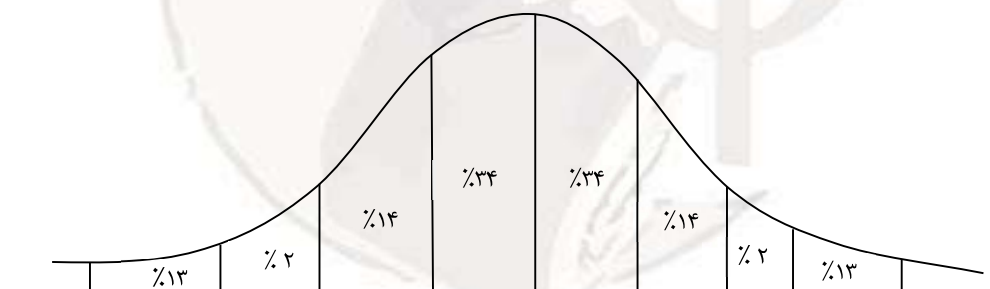
انواع ارزشیابی:

- ارزشیابی ملاکی: معیار یا ملاک ارزشیابی از پیش تعیین شده، عملکرد یادگیرنده در آزمون با توجه به آن ملاک سنجش می‌شود.
- ارزشیابی هنجاری: در این ارزشیابی عملکرد فرد با آزمون شوندگان دیگر سنجیده می‌شود.

مقایسه ویژگی‌های ارزشیابی ملاکی و هنجاری:

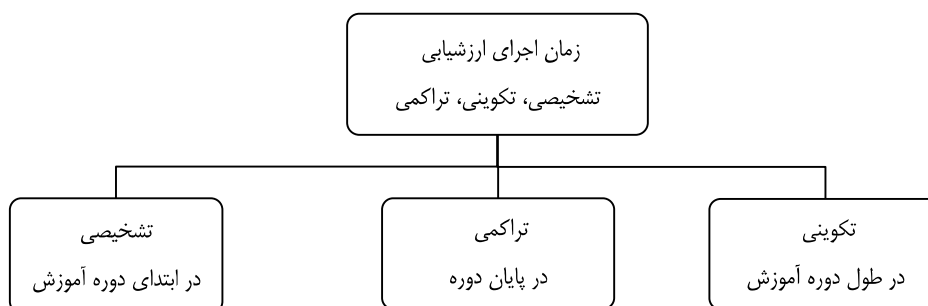
ملاکی: عملکرد آزمون‌شونده را با یک ملاک مطلق می‌سنجند. در سنجش پیشرفت تحصیلی که به منظور میزان موفقیت یادگیرنده در رسیدن به هدف‌های آموزشی به کار می‌رود، مثلاً: آزمون‌های دریافت گواهینامه رانندگی، توزیع فراوانی یک منحنی دارای کجی منفی است.

هنجاری: با عملکرد آزمون‌شوندگان دیگر که همان آزمون را گذرانده می‌سنجند. در سنجش هوش و استعداد و سایر جنبه‌های عاطفی به کار می‌رود. مثلاً: در آزمون‌های ورود به دانشگاه، توزیع فراوانی به صورت طبیعی پراکنده است. هدف اصلی ارزشیابی هنجاری این است که تعیین کنیم یک دانش‌آموز یا یک دانشجو، در مقایسه با دانش‌آموز یا دانشجویان دیگر، چه وضعی دارد. توزیع فراوانی نمرات آزمون‌های هنجاری (توزیع بهنجار) در این توزیع نمرات اکثر حول و حوش میانگین قرار دارد:

موارد کاربرد ارزشیابی هنجاری و ملاکی:

ارزشیابی هنجاری و آزمون‌های مبتنی بر ملاک نسبی در سنجش هوش و استعداد، و نیز در سنجش شخصیت و سایر جنبه‌های عاطفی به کار می‌روند، در سنجش پیشرفت تحصیلی از ارزشیابی ملاکی استفاده می‌شود.

فصل دوم

مقیاس‌های اندازه‌گیری